

Sijaishuollon valvonta

Yleiset huomiot sijaishuollosta

Tällä hetkellä valvonnan taso vaihtelee kunnittain laajasti ja esimerkiksi ohjaus- ja valvontakäyntien toteutumisesta huolehtiminen saattaa usein olla palveluntuottajien vastuulla. Palveluntuottajan hakiessa toimilupaa palvelun tuottamiseen tehdään tarkastuskäynnit ja lausunnot, mutta tämän jälkeen ulkoiset tarkastukset jäävät vaihteleviksi eikä asioiden juurtumista tai käytännön toimintoja tarkasteta strukturoidusti sen jälkeen.

Samoin julkisia hankintoja tehtäessä tulee velvoittaa määrääjat vaatimusten toteutumiselle. Tällä hetkellä hankinnoissa voidaan pyytää liitteenä esimerkiksi omavalvontasuunnitelmaa tai edellyttää palveluntuottajaa hyväksymään tarjousta jättäessään palvelukuvauksen laatuvaatimukset, mutta niiden toteutumista myöhemmässä vaiheessa ei valvota.

Valvonta tulee jakautua toimintayksikön itsearviointiin ja omavalvontaan, sisäiseen/vertaisarviointiin sekä ulkoiseen tarkastukseen, jonka toteuttavat organisaation ulkopuoliset, puolueettomat tahot. Omavalvonnalla ja omavalvontasuunnitelmalla on valtava merkitys valvonnalle ja sen seurannalle, joten tätä tulisi sekä lainsäädännöllisesti sekä arjen käytännöissä korostaa. Ehdotamme, että omavalvontasuunnitelman sisällölle asetetaan tarkat vaatimukset ja tarkastuksen määrääjat sekä vastuut sille, minkä tahon tulee omavalvonnan toteutuminen tarkastaa.

Sisäiset auditoinnit ja tarkastukset tulee asettaa velvoittavana osana omavalvontaa. Niiden tulee olla välttämättömiä vuosittain jokaiselle toimintayksikölle ja niiden toteuttaminen kuvata ja raportoida. Laadukas toteutus on joka toinen vuosi laajasti toiminnan eri ulottuvuuksina ja joka toinen vuosi tiettyyn tematiikkaan keskittyen. Sisäisen tarkastuksen tulee olla selkeä struktuuri ja malli sekä mekanismi niiden toteuttamiseen. Siitä tulee laatia raportti ulkoisen tarkastuksen käyttöön sekä aikatauluttaa toimintayksikön laadun haasteiden kehittämisen aikataulutus. Organisaation tulee myös seurata laatupoikkeamia tiiviisti ja tarkastaa sisäisissä auditoinneissa niiden käsittelyn tilanne ja toimenpiteet poikkeamien reagoinnissa.

Ulkoisissa tarkastuksissa omavalvonnan puutteisiin tulee reagoida ja esittää korjattavat kohteet aikataulutetusti ja velvoittavasti. Niiden toteuttamatta jättämisen tai aikataulun viivästymisen tulee olla sanktioitua.

Kaikista sijaishuollon toimintayksiköistä tulee olla laaturekisteri, joka on avoin kaikille. Laaturekisteristä tulee valvonnan näkökulmasta käydä esiin seuraavat asiat: toimintayksikön nimi, viimeisimmän valvontakäynnin toteutuminen, omavalvontasuunnitelman tarkastuspäivämäärä sekä mahdollisten ulkoisten tarkastuskäyntien lisänäyttövaateiden määrääjat. Tarkemmat tiedot (kuten auditointiraportit) tulee olla pyydettäessä kenen tahansa saatavissa.

Laaturekisterin ylläpitovastuu tulee olla esimerkiksi valvovalla viranomaisella ja riittävän monesta puutteesta rekisterin tietojen osalta (esimerkiksi täyttämättömät lisänäyttövaatteet) tulee seurata toimiluvan menetys.

Sijaishuollon valvonnan tulee tapahtua sekä asiakastasolla yksilöllisesti että organisoidusti toimintayksikkökohtaisesti. Valvontatehtävää tulee avata riittävästi lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle: yksilötason valvontatehtävän toteutuminen ei onnistu, mikäli sosiaalityöntekijällä ei ole mahdollisuuksia tavata lasta riittävästi kahden kesken ja oppia tuntemaan lapsi tämän yksilöllisine tarpeineen. Kuitenkaan valvontatehtävä ei voi olla pelkästään lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä, sillä hänen tulee voida roolistaan käsin keskittyä lapseen ja tämän tilanteeseen. Tarvitaan selkeästi sosiaalihuollon toiminnasta vastaava ja valvontaa toteuttava yksikkö, jonka tehtävä on toteuttaa valvontatehtävää osana kunnan (tai hyvinvointialueen) lastensuojelun järjestämistä.

Ilmaistemme vahvasti huolemme siitä, että lasten suojele vaarantuu silloin, kun lasta ei tavata yksilöllisesti, kahden kesken sijaishuoltopaikassaan. Tämä tulisi olla velvoittava osa valvontatehtävää eikä tapaaminen vuosittaisen asiakassuunnitelmanneuvottelun osana ole riittävää.

Perhehoidon erityishuomiot

Myös perhehoidon palveluntuottajien ja perhehoitajien osalta tulee olla oma laaturekisterinsä vastaavin tiedoin. Tällä hetkellä perhehoidon valvonta ei toteudu riittävällä tavalla ja sen sääntely on puutteellista. Ehdotamme, että perhehoidon valvonta lisätään lastensuojelulakiin ja perhehoitolakiin lisätään puolestaan sääntely perhehoitajille tarjottavasta täydennyskoulutuksesta ja tuesta. Esimerkiksi perhehoitajien ennakkovalmennus ja sen sisällöt tulee määritellä tarkemmin sekä valvoa niiden toteutusta.

Julkisia hankintoja tehtäessä kunnat esittävät tällä hetkellä vaateita palveluntuottajille ja edellyttävät esimerkiksi omavalvontasuunnitelmaa sekä lääkehoidon toteuttamisen suunnitelmaa perhehoitajille tarjottavan tuen osalta, mutta itse perhehoidon valvonta ja omavalvonta jää puutteelliseksi. Perheeseen sijoitettu lapsi jää perheeseen ilman, että itse perheen toimintaa valvotaan. Tiedämme, että perhehoitoon sijoitetaan tällä hetkellä yhä haastavammin oireilevia lapsia, jotka ovat suuressa riskissä kaltoinkohtelulle.

Perhehoidon palveluntuottajan roolia tulee laajentaa siten, että ne toteuttavat julkista hallintotehtävää valvonnan osalta. Palveluntuottajan tulee arvioida ja tarkastella koko perhehoidon perhettä kokonaisuutena ja eri ulottuvuudet sekä perheenjäsenet huomioiden. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän rooliin ei voi sisällyttää niin laajaa valvontatehtävää, vaan palveluntuottajia pitää edellyttää valvomaan perhettä laajemmin. Valvontatehtävään tulee sisällyttää ehdottomia vaatimuksia, esimerkiksi koko perheen tapaamisia vähintään kerran vuodessa. Havaintomme mukaan ilman tällaisia toimia on vaara siihen, että perheeseen sijoitetut lapset voivat jäädä irrallisiksi perheestä.

Palveluntuottajan valvontatehtävässä tulee kuitenkin edellyttää, että sama henkilö ei toteuta valvontaa ja tukea, vaan näiden kahden tulee olla eriytetty eri henkilöille ja roolitukset näiden välisessä työskentelyssä tulee olla selkeitä.

Lisätietoja:

Johanna Hedman
Kehittämispäällikkö (laatu)
johanna.hedman@sos-lapsikyla.fi
p. 050 363 1200